

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Utredningen om drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet (S 2022:16)

Beslut vid regeringssammanträde den 26 september 2024

Utvidgning och förlängd tid för uppdraget

Regeringen beslutade den 14 juli 2022 kommittédirektiv om att öka drivkrafter och möjligheter till arbete i försörjningsstödet för att bryta långvarigt biståndsmottagande (dir. 2022:124). Uppdraget skulle enligt direktiven redovisas senast den 1 december 2024. Genom tilläggsdirektiv som beslutades den 8 juni 2023 utvidgades uppdraget (dir. 2023:70).

Utredaren får nu även bl.a. i uppdrag att lämna författningsförslag som innebär

- att möjligheten att lämna försörjningsstöd begränsas för kostnader utöver riksnormen, så långt det är möjligt och lämpligt,
- att försörjningsstödet storlek begränsas för större hushåll,
- att det införs en jobbpremie som ökar det ekonomiska utbytet för den som går från försörjningsstöd till arbete, och
- att den som olovligen vistas i landet, med undantag för akuta nödsituationer, inte får beviljas ekonomiskt bistånd.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 14 februari 2025.

Uppdraget att begränsa möjligheten att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen

Socialtjänstens ekonomiska bistånd är välfärdssystemens yttersta skyddsnät. Enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, ansvarar varje kommun för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Prövningen av rätten till bistånd bygger på en individuell behovsbedömning. Oavsett var i landet man bor ska biståndet tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå.

I 4 kap. 3 § första stycket SoL anges vilka skäliga kostnader som försörjningsstöd får lämnas för. Av paragrafens andra stycke framgår att socialnämnden ska beräkna kostnader som ingår i riksnormen till en högre nivå om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl för det.

Utgångspunkten bör vara att försörjningsstöd utöver riksnormen, så långt det är möjligt och lämpligt, endast ska beviljas om det finns synnerliga skäl. Detta i syfte att försörjningsstöd utöver riksnormen ska beviljas mer restriktivt och mer enhetligt. Begreppet akuta nödsituationer finns inte närmare beskrivet i socialtjänstlagen men i förarbetena beskrivs det som situationer som uppstår oväntat och oförutsett, eller då en enskild inte kan invänta insatser från en annan kommun eller huvudman (prop. 2010/11:49 s. 36 f.). Det kan till exempel vara situationer när den enskilde har tillfälligt höga kostnader för livsmedel, kläder och skor eller telefon, som beror på att han eller hon är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller för något annat brott. Utredarens förslag bör inte begränsa möjligheten att lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer.

Utredaren ska enligt de ursprungliga direktiven bl.a. lämna förslag på en riksnorm som motsvarar dagens konsumtionsmönster där kostnadsposterna ska motsvara en skälig levnadsnivå och som minskar behovet av att göra individuella prövningar samt analysera effekterna av en begränsning av möjligheten att lokalt skjuta till försörjningsstöd utöver det som anges i riksnormen (dir. 2022:124).

Utredaren får nu även i uppdrag att

- oavsett ställningstagande i sak lämna författningsförslag som innebär att möjligheten att lämna försörjningsstöd, så långt det är möjligt och lämpligt, begränsas för kostnader utöver riksnormen.

I uppdraget ingår inte att lämna förslag som påverkar kostnadsposterna i 4 kap. 3 § första stycket 2 SoL.

Uppdraget att begränsa försörjningsstödet för större hushåll

Det ska både löna sig att gå från bidrag till arbete och egen försörjning, och vara lönsamt att arbeta mer. Det ekonomiska utbytet av arbete minskar med antalet medlemmar i hushåll som tar emot försörjningsstöd. Ett sätt att öka de ekonomiska drivkrafterna att arbeta och minska incitamenten att långsiktigt leva i bidragsberoende i Sverige är genom påtagliga begränsningar av försörjningsstödet storlek, exempelvis genom att inom riksnormen begränsa nivån på beloppen av de personliga kostnaderna och de gemensamma hushållskostnaderna för större hushåll.

Utredaren ska enligt de ursprungliga direktiven bl.a. kartlägga och analysera ekonomiska drivkrafter till arbete inom försörjningsstödet (dir. 2022:124).

Utredaren får nu även i uppdrag att

- analysera förutsättningarna för att påtagligt begränsa försörjningsstödet för större hushåll och konsekvenserna av en sådan begränsning, och
- oavsett ställningstagande i sak lämna författningsförslag som innebär påtagliga begränsningar av försörjningsstödet storlek för större hushåll.

Uppdraget att föreslå införande av jobbprenie vid övergång till arbete

Utredaren ska enligt de ursprungliga direktiven bl.a. kartlägga och analysera ekonomiska drivkrafter till arbete inom försörjningsstödet samt undersöka möjligheten att införa en jobbprenie som ökar det ekonomiska utbytet för den som går från försörjningsstöd till arbete (dir. 2022:124).

Utredaren får nu även i uppdrag att

- oavsett ställningstagande i sak lämna författningsförslag som innebär att det införs en jobbprenie som ökar det ekonomiska utbytet för den som går från försörjningsstöd till arbete.

Uppdraget att införa ett förbud mot att bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligen vistas i landet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd

(bet. 2021/22:SfU16 punkt 2, rskr. 2021/22:196). Enligt utskottet förekommer det att kommuner ger ekonomiskt stöd till personer som vistas i landet utan tillstånd. Utskottet anser att den som vistas olovligen i landet inte ska ha rätt till ekonomiskt bistånd och att det genom lagstiftning bör införas ett förbud mot att kommuner ger ekonomiskt stöd i dessa situationer (bet. 2021/22:SfU16 s. 15).

Kommunernas utrymme att bevilja ekonomiskt bistånd bör således begränsas och den som vistas olovligen i landet bör inte kunna beviljas ekonomiskt bistånd. Ett sådant förbud ska dock inte hindra andra aktörer (t.ex. civilsamhället) att erbjuda stöd. Ett begränsat utrymme ska även finnas för ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer, t.ex. bör bistånd kunna beviljas för kostnader till mat och hjälp med transport till hemlandet.

Utredaren ska enligt de ursprungliga direktiven kartlägga och analysera vilka grupper som olovligen befinner sig i landet och som ansöker om ekonomiskt bistånd, undersöka i vilken omfattning som bistånd utbetalas av kommuner till dessa grupper och vilken typ av bistånd det rör sig om, analysera om ett förbud mot att lämna ekonomiskt bistånd till dessa personer är förenligt med svensk rätt och Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, och lämna förslag på åtgärder, inklusive nödvändiga författningsförslag (dir. 2022:124).

Utredaren får nu även i uppdrag att

- oavsett ställningstagande i sak lämna författningsförslag som innebär ett förbud för kommuner att, med undantag för akuta nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligen vistas i landet.

Konsekvenser och arbetsätt

Utredaren ska beskriva konsekvenserna av förslagen i enlighet med förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar och på det sätt som anges i de ursprungliga direktiven (dir. 2022:124). Utredaren ska således särskilt redogöra för de konsekvenser som bedöms påverka den kommunala självstyrelsen.

Utredaren ska samråda med pågående utredningar som berörs av förslagen.

Redovisning av uppdraget

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska redovisas senast den 14 februari 2025.

(Socialdepartementet)